

जै हमानस्य' क० १०१३। "दृष्टमानपनेः दृश्यमानायुधस्य"

भा० अत्र दृष्टमानेति विवरणं कालाधिवच्येति बोध्यम्
दधि(ग्धि) अयं याच्ञायाम् निघण्टुः। अयं धातुरित्यन्ते।
ददुष्टुं ददते कण्डू दद-रु। रोगभेदे। "सकण्डुहागपिङ्गं
ददुष्टुमण्डलसद्वतम्" भावप्र०। उक्तं उच्छूनम्
कुठयद्दे २१५४ पु० दृश्यम्। स्वाद्यै क। ददुक्त तलायै
शब्दर०। [अमरः २३५कुचेरत्तमा०।

ददुष्टुं पु० ददुं हन्ति हन-टक्। १३५कर्मर्हके (दादमर्हन्)।
ददुष्टुं लि० ददु+पाभा० अक्षयर्थे न० सुखस्य। ददुष्टुं रोग-
युक्ते अमरः। [भेदे (दादु)।

ददुष्टुं स्त्री दरिद्रात्यनयाङ्गम् दरिद्रा-अ नि०। त्वमरोग-
दध दाने धारणे च धा० भा० सक-सेट्। दधते अदधिष्ट।
दधन्वत् लि० दधि-मत्प वेदे नि० दधन्नादेशे मस्य वः।
दधिविशिष्टे। "अच्छिद्रस्य दधन्वतः सुपर्णस्य दधन्वतः"
क० ६। ४८। १८। "दधन्वतः दधिमतः" भा०।

दधि लि० धा-कि द्वित्वम्। १ धारणकर्त्तरि किप्रत्ययान्तत्वे न
तद्योगे न कर्मणि षष्ठी "सृष्ट्वा दधिं सारुक्रमेतदर्थकान्"
सुगंध०। दध-इन्। २ दुग्धविक्रितिभेदे, (ददु) श्वस्ते
च न० हेमच०। दधिगुणभेदादिकं भावप्र० उक्तं यथा

"दध्युष्णं दीपनं स्निग्धं कषायातुरसं गुरु।
पाकेऽन्तं स्वासपित्ताक्षशोथभेदः कफप्रदम्। मूलकच्छे
प्रतिश्याये पीनसे विषमज्वरे। अतीसारोऽरुचौ
काशे" शस्यते बलशुक्रकृत्। अथ दधिभेदाः।
"खादौ मन्दं ततः स्वादु स्वादुश्च ततः
परम्। अन्तश्चतुर्थमत्यन्तं पञ्चमं दधि पञ्चधा।
अथ मन्दादीनां लक्षणाणि गुणाश्च। मन्दं दुग्धं
यदव्यक्तरसं किञ्चिद्भनं भवेत्। मन्दं स्वात् कष्ट-
विण्मूलं दीपनयविदाहकृत्। यत्प्रत्यग् घनतां यातं
व्यक्तं स्वादुरसं भवेत्। अव्यक्तान्तरसं तत्तु स्वादु विज्ञै-
रुदाहृतम्। स्वादु स्वादव्यभिच्यन्दि दृष्टं भेदः कफा-
पहम्। वातघ्नं मधुरं पाके रक्तपित्तप्रसादनम्।
स्वादुश्चान्द्रं मधुरं कषायातुरसं भवेत्। स्वादुश्च
गुणा शोवा सामान्यदधियजनैः। सत्तिरोहितमाधुर्यं
व्यक्तान्तत्वं तदस्त्वकम्। अन्तन्तु दीपनं पित्तरक्तक्षेप
थियर्जनम्। तदव्यक्तं दन्तरोमहर्षकण्टादिदाहकृत्।
अव्यक्तं दीपनं रक्तवर्तपित्तकरं परम्। मोदधिगुणाः
"गव्यं दधि विशेषेण स्वादुश्च दधिप्रदम्। पवित्रं दीपनं
कुर्यं प्रदिग्धं पवनपहम्। उष्णं दहानशोभायां

मध्ये गव्यं गुणाधिकम्। माहिषदधिगुणाः।
माहिषं दधि सुस्निग्धं क्षेपलं यातपित्तनुत्। स्वादु-
पाकमभिप्रेन्द्रि दृष्टं गुर्वस्वदृष्टकम्। छागीदधि-
गुणाः "व्याजं दध्युत्तमं माहि लघु दीपनयापहम्।
शस्यते स्वासकाशार्थः क्षयकाशेषु दीपनम्"। पक्वदुग्ध-
दधिगुणाः। पक्वदुग्धमयं कुर्यं दधि स्निग्धं गुणो-
त्तमम्। पित्तानिलापहं सर्वधात्वग्निबलवर्धनम्।
निःसरदुग्धदधिगुणाः। असारं दधि संघाहि शीतलं
वातलं लघु। पित्तक्षि दीपनं कुर्यं पित्तशोथ-
नाशनम्। गालितदधिगुणाः "गालितं दधि सुस्निग्धं
वातघ्नं कफकटुगुरु। बलप्रदिकरं कुर्यं मधुरं नाति-
पित्तकृत्। शर्करादिसहितदधिगुणाः। सशर्करं दधि
श्रेष्ठं तृष्णापित्ताकृदाहजत्। मधुघ्नं वातलघुघ्नं
दृक्कणं तर्पणं गुरु।" अथ रात्रौ दधिभोजननिषेधः।
न नक्तं दधि भुञ्जीत नचाप्यहतशर्करम्। नामुह्यस्य
नाचौहं गोष्णं नामलकैर्विना। अयमर्थः। रात्रौ
दधि न भुञ्जीत भुञ्जीत चेत्तदा अहतशर्करममुह्यस्य
चौहस्य विनामलकैश्च दधि न भुञ्जीत। तेन हत-
शर्करादिवृत्तं दधि रात्रावपि भुञ्जीतेत्यर्थः। तथा च।
शस्यते दधि नो रात्रौ शक्तस्त्वान्मुह्यतान्वितम्। रक्त-
पित्तकफोत्थेषु विकारेषु तु नैव तत्। तदन्वृता-
न्वितमपि। अथर्वविशेषेण विधिनिषेधौ। हेमन्ते
शिशिरे चापि वर्षासु दधि शस्यते। शरद्वर्षावसन्ते नु
प्रायशस्तद्विगर्हितम्। कषाविधिना दधिसेवने दीप-
माह च्वरादुक्तपित्तवीर्यकृत्पाण्डुराश्वभानान्।
प्राप्नुयात् कामलाञ्छोषां विधिं हित्वा दधिप्रियः।
अथ सरस्य मस्तुनश्च लक्षणं गुणाश्च। दध्नस्तूपरि वो
भागो घनः स्नेहसमन्वितः। स शोके सर इत्युक्तो
दध्नोमण्डस्तु मस्त्विति। सरः स्वादुर्षु दृष्टं वात-
वज्रप्रणाशनः। सान्त्वोक्तिप्रशमनः पित्तक्षेप-
विवर्जनः। मस्तु ह्रामहरं वल्यं लघु भक्ताभिलाषकृत्।
श्रोतोविशोधनं क्वादि कफप्रणानिलापहम्। अदृष्टं
पीननं शीघ्रं भिनत्ति मलसञ्चयम्।

"दधि सुक्तेषु भोक्तव्यम् सर्वेषु दधिरसमायम्" मनुः।
"विना लवणतोयाभ्यः दधि सासेन जीर्यतिः" "कफ-
पित्तकरं दधि" इति वैद्यः।
दधिगव्यस्य दुग्धविकाररूपपार्थक्ये लीयत्वेन तदर्थं उक्त-
पुस्तकभाषायां दादावपि न पुंयद्भावः। धारणकर्त्त-